

การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์
สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่:กรณีศึกษาเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้
ห้องเรียนธรรมชาติเกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่
กรุงเทพมหานคร

ศศิวิมล สุขศรีงาม*

ดร. มยุรี โยธาวุธ**

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ : กรณีศึกษาเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ในปัจจุบัน
2. เพื่อพัฒนากระบวนการและการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ที่เหมาะสม

การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ผู้จัดการศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ จำนวน 4 ศูนย์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

- 1)การจัดการศูนย์การเรียนรู้เป็นการนำทรัพยากรบุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่มีในศูนย์การเรียนรู้ของตนเอง และประสานหางบประมาณ วิทยากรหรืออาสาสมัคร และวัสดุอุปกรณ์จากภายนอกศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

**ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

2) กระบวนการบริหารจัดการ จากการศึกษาพบว่าภาพโดยรวมของศูนย์การเรียนรู้ในแต่ละศูนย์ส่วนมากจะใช้กระบวนการบริหารจัดการ แบบ POSDCoRB โดยการวางแผน มีโครงสร้างองค์กรทั้งในระบบการบริหารรูปแบบราชการ แบบคณะกรรมการ แบบครอบครัว และแบบเจ้าของเพียงผู้เดียว มีการมอบหมายหน้าที่บุคลากรอย่างชัดเจน ผู้บริหารจะแนะนำ แก้ไขปัญหา ร่วมคิดและให้เจ้าหน้าที่ร่วมแสดงความคิดเห็น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างแรงจูงใจให้กับผู้ปฏิบัติงานทั้งเป็นค่าตอบแทน และส่งเสริมการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ มีการประสานงานในการทำงานกับหน่วยงานภายใน และภายนอกองค์กร มีการรายงานประเมินผลและนำผลมาแก้ไขปรับปรุงร่วมกัน ด้านงบประมาณ มีการดำเนินการตั้งแต่จัดหางบประมาณ แหล่งเงินทุน การตลาดและที่สำคัญที่สุดการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของตนเอง จะทำให้รูปแบบและการจัดการศูนย์การเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) ศูนย์การเรียนรู้ จากการศึกษาพบว่าศูนย์การเรียนรู้สามารถบริหารจัดการได้หลายรูปแบบและมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนและการบริหารจัดการ แบบ 4 ด้าน คือ บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการ โดยด้านบุคลากรควรจัดบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถด้านการฝึกอบรม และมีแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ ให้มีความทันสมัย เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้านงบประมาณควรขอรับการจัดสรรจากหน่วยงานภายนอก เนื่องจากไม่มีงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ ควรจัดให้เพียงพอต่อความต้องการของผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการควรมีการแบ่งโครงสร้างการทำงานอย่างชัดเจนและมีการประเมินผล เพื่อการจัดการศูนย์การเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า

บทนำ

งานวิจัยเรื่องการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ : กรณีศึกษาเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร เกิดจากศูนย์การเรียนรู้ฯ เป็นต้นแบบในการทำเกษตรอินทรีย์แบบพอเพียง บนพื้นที่จำกัด และประชาชนต้องการให้จัดอบรมการทำเกษตรอินทรีย์แบบพอเพียงบนพื้นที่ จนมีหน่วยงานต่างๆ และประชาชนทั้งในกรุงเทพมหานคร ต่างจังหวัด ต่างประเทศให้ความสนใจเข้ารับการอบรม และมาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมากเนื่องจากพื้นที่มีจำกัด ทำให้ไม่เพียงพอต่อการรองรับผู้มาศึกษาดูงาน ซึ่งผู้วิจัยทำการศึกษาเรื่องนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ : กรณีศึกษาเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่

กรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ผู้จัดการศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ จำนวน 4 ศูนย์ ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ เป็นการนำทรัพยากรบุคคลงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่มีในศูนย์การเรียนรู้ของตนเอง และภายนอกศูนย์เรียนรู้มาบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ และภาพโดยรวมของศูนย์การเรียนรู้จะใช้กระบวนการบริหารจัดการแบบ POSDCoRB โดยมีการวางแผน การจัดโครงสร้างองค์กร การมอบหมายหน้าที่ การสร้างแรงจูงใจ การประสานงาน การประเมินผล การงบประมาณ และมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นหลัก ควรจัดกิจกรรมหลากหลาย และมีความยืดหยุ่นให้ผู้เรียน และมีทีมงานที่รับผิดชอบกับงานที่เกี่ยวข้องกับศูนย์โดยตรง จะทำให้รูปแบบและการจัดการศูนย์การเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ข้อเสนอแนะ การจัดการด้านบุคลากร อัตรากำลังคน ควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ในหน่วยงาน เพื่อจะได้เป็นตัวแทนตัวแทนด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่เพียงพอแก่ความต้องการของผู้เรียน และควรมีมุมความรู้เป็นหนังสือ บอร์ดนิทรรศการ ตู้สำหรับแสดงผลผลิตภัณฑ์ รางวัลที่ได้รับ ด้านงบประมาณควรขอรับสนับสนุนงบประมาณบางส่วนจากหน่วยงานภายนอกเนื่องจากไม่มีงบประมาณ เพื่อให้การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ข้อเสนอแนะจากการวิจัยการที่ศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร สามารถมีกระบวนการและรูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม ต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของตนเอง ซึ่งจะทำให้รูปแบบและการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ในปัจจุบัน
2. เพื่อพัฒนากระบวนการและการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ที่เหมาะสม

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การจัดการคือศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ขององค์การ และนอกองค์การ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ (สมคิด บางโม, 2558, น.59) กระบวนการบริหารจัดการ (POSDCoRB) มี 7 ประการ ดังนี้ P = Planning หมายถึงการจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ O=Organizing หมายถึงการจัดหน่วยงาน การกำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน

การแบ่งส่วนงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่าง ๆ การกำหนดหน้าที่ให้ชัดเจน S = Staffing หมายถึง การจัดตัวบุคคล เป็นการบริหารงานด้านบุคลากรอันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากตำแหน่ง D = Directing หมายถึงการอำนวยการ นับตั้งแต่การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชา และการควบคุมการปฏิบัติงาน Co= Coordinating หมายถึงการประสานงาน ประสานกิจการด้านต่าง ๆ ของหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน R = Reporting หมายถึงการรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้รับทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าไปเพียงใด B = Budgeting หมายถึงการงบประมาณ การจัดทำงบประมาณ บัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุมและตรวจสอบด้านการเงิน (สมคิด บางโม 2558, น.70-71) ศูนย์การเรียนรู้หมายถึงสถานที่เรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้หรือแหล่งเรียนรู้ในด้านนั้น ๆ มีองค์ประกอบที่สำคัญคือองค์ความรู้ ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม บุคลากรซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้ หรือให้บริการ การจัดเวที แลกเปลี่ยนเรียนรู้รวมถึงวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ และผู้รับบริการหรือเรียนรู้ ซึ่งมีทั้งบุคคลภายในบริเวณใกล้เคียงและบุคคลภายนอก หรืออาจกล่าวได้ว่าศูนย์เรียนรู้มี 3 องค์ประกอบคือ แหล่งเรียนรู้ องค์ความรู้ และกระบวนการเรียนรู้ (ธนวัฒน์ เสนเผือก, 2552, น.74) การสอนที่มีคุณภาพ คือ การสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ที่แท้จริง และผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ครูจึงต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนมาเป็นผู้อำนวยการ หรือผู้จัดการเรียนการสอนโดยการจัดสภาพแวดล้อม และสื่อสารการเรียนรู้ด้วยตนเองไว้อย่างเหมาะสมและพอเพียง จะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้ทุกหนทุกแห่งมีส่วนเสริมสร้างการเรียนรู้ที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้ และเนื่องจากผู้เรียนแต่ละคนมีลักษณะเฉพาะทางของตนเอง มีความต้องการความสนใจและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน สภาพแวดล้อมภายในสถาบันการศึกษาจึงควรมีความหลากหลาย การจัดกิจกรรมต่าง ๆ มีลักษณะหลากหลายและยืดหยุ่น เพื่อสนองความต้องการและความสามารถที่แตกต่างกัน สภาพแวดล้อมภายในสถาบันการศึกษาจึงควรมีความหลากหลาย การจัดกิจกรรมต่าง ๆ มีลักษณะหลากหลายและยืดหยุ่น เพื่อสนองความต้องการและความสามารถที่แตกต่างกัน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใฝ่รู้และค่อย ๆ พัฒนาตนเองในการเรียนรู้ทีละน้อย (จรรยา เหนียมนเฉลย, 2546, อ้างถึงใน เอกชัย เพชรอาวุธ 2550, น.26) การบริหารศูนย์การเรียนรู้ควรคำนึงถึงการจัดตั้งทีมบริหารที่ทำงานรับผิดชอบโดยตรงเต็มเวลา ซึ่งจะสามารถบริหารงานได้อย่างเต็มที่ บุคคลที่จะมาทำหน้าที่นี้ควรมีความสามารถทางด้านการศึกษาหรือบริหารงานบุคคล ที่มีความสามารถที่จะให้คำแนะนำทางด้านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ และควรมีความรู้ความเข้าใจที่นอกเหนือขึ้นไปอีก ไม่ว่าจะเป็นในแนวทางการพัฒนาแบบครบวงจร รูปแบบของการเรียนรู้ต่าง ๆ และสื่อในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น และควรจัดให้ทีมงานได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมศูนย์ฯ อื่น ๆ เพื่อได้แลกเปลี่ยนแนวคิด มีการช่วยเหลือแนะแนวทางในปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งถ้าจัดตั้งในรูปแบบของเครือข่าย ก็จะเป็นสิ่งที่

ช่วยสนับสนุนความสำเร็จขององค์กรมากยิ่งขึ้น ความสำเร็จประการหนึ่งของศูนย์การเรียนรู้ฯ ก็คือ การแยกตัวออกมาเป็นเอกเทศ ไม่ทำงานสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการฝึกอบรมและการพัฒนาต่างๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการถูกต่อต้านจากหน่วยงานอื่น ๆ (เอกชัย เพชรอาวุธ, 2550, น.23) การสอนแบบศูนย์การเรียนรู้เป็นการสอนที่เน้นความสำคัญของผู้เรียน และใช้เทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่ใช้สื่อประสมและกระบวนการกลุ่มเป็นสำคัญ มีการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนเป็นแหล่งศึกษาให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนจะหาประสบการณ์เรียนรู้โดยประกอบกิจกรรมภายในศูนย์ ภายใต้การดูแลของครูซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน และศูนย์การเรียนรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1. บทบาทของผู้สอน 2. บทบาทของผู้เรียน 3. การจัดห้องเรียน กระบวนการสอนของวิธีนี้ให้ผู้เรียนลงมือทำกิจกรรมและศึกษาด้วยตนเองมากขึ้น รู้จักแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ มีความรับผิดชอบและรู้จักร่วมมือโดยมีกระบวนการ ดังนี้ 1. จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง 2. ให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ไปทีละน้อยตามความเหมาะสม 3. ผู้สอนให้คำปรึกษาและแนะนำหลักและวิธีการต่างๆ ในการเรียนรู้แบบศูนย์การเรียนรู้ 4. ผู้สอนจัดเตรียมเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน ตลอดจนการวัดผลเพื่อจะใช้สอนแบบศูนย์การเรียนรู้ ซึ่งจะเป็ปัจจัยในการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ 5. ผู้เรียนจะทราบผลการเรียนทันทีหลังจากที่เรียนจบ ถ้าเป็นผลแห่งความพึงพอใจก็จะเกิดความมีกำลังใจ 6. เป็นการเรียนที่ไม่ก่อให้เกิดความเบื่อหน่าย เพราะผู้เรียนต้องเรียนรู้แข่งกับเวลา (เอกชัย เพชรอาวุธ, 2550, น.23)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกตการณ์ โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In -depth Interview) แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

วิธีดำเนินการวิจัย

การกำหนดประชากรและวิธีการสุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือบุคคลที่ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ผู้จัดการศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่กรุงเทพมหานครจำนวน 4 ศูนย์ ดังนี้

1. คุณนคร ลิมปคุปตถาวร ผู้จัดการศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมือง (บ้านเจ้าชายผัก) ชอยลาดพร้าว 71
2. คุณคมสัน หุตะแพทย์ ผู้จัดการศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา (สุขุมวิท 62)
3. คุณพอทิพย์ เพชรโปรี ผู้จัดการศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic way
4. คุณชารีย์ บุญญวินิจ ผู้จัดการศูนย์การเรียนรู้ลูกรีย์ ออร์แกนิกฟาร์ม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาข้อมูล จากหนังสือวิชาการ วิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การจดบันทึก การบันทึกเสียงโดยเครื่องบันทึกเสียงตลอดการสัมภาษณ์ และทำการถอดเทป โดยจะดึงประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องที่สามารถตอบปัญหาการวิจัยในการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสร้างข้อสรุป ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ เพื่อนำเสนอในลักษณะการบรรยายเชิงพรรณนา โดยใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ ข้อมูลศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ เป็นกรอบในการวิเคราะห์เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

ด้านการวางแผน (Planning) จากการศึกษาพบว่าศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานครจำนวน 4 ศูนย์ มีการบริหารจัดการศูนย์ฯ โดยมีการวางแผนในการดำเนินการนำทรัพยากรทั้ง 4 ด้าน คือด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ ของศูนย์มาดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์

ด้านโครงสร้าง (Organizing) ศูนย์การเรียนรู้ ทั้ง 4 ศูนย์ฯ จากการศึกษาพบว่า มีรูปแบบการจัดการโครงสร้างด้านกายภาพคล้ายคลึงกัน คือ มีการแบ่งสัดส่วนพื้นที่อย่างชัดเจน มีแปลงสำหรับปลูกผักปลอดสารพิษ มีการทำเกษตรอินทรีย์บนพื้นดินทุกศูนย์ฯ มีห้องเรียนรู้ และความแตกต่างกันด้านกายภาพ คือศูนย์ที่อยู่ในเมือง ลักษณะขนาดของพื้นที่ในการจัดตั้งศูนย์ และห้องเรียนสำหรับอบรมศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา (สุขุมวิท 62) และศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้Organic way จะมีห้องอบรมเป็นสัดส่วนมีผนังกัน ทำให้ใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น สามารถฉายภาพนิ่งและเคลื่อนไหวบนจอโปรเจคเตอร์ได้

สำหรับศูนย์การเรียนรู้ลูจรีรี่ ออร์แกนิกฟาร์ม และศูนย์การเรียนรู้เกษตรในเมือง (บ้านเจ้าชายผัก) มีห้องอบรมแบบเปิดโล่งไม่มีผนังกัน เป็นธรรมชาติสื่อการเรียนการสอนส่วนมากเรียนรู้จากของจริง

การจัดการโครงสร้างขององค์กร มีรูปแบบบริหารจัดการที่แตกต่างกันคือ การบริหารงานศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic way และศูนย์การเรียนรู้ลูจรีรี่ ออร์แกนิกฟาร์ม มีการบริหารงานแบบเจ้าของคนเดียวแต่มีการบริหารจัดการด้านบุคลากรโดยใช้เครือข่าย ส่วนศูนย์การ

เรียนรู้สวนผักบ้านคุณตาและศูนย์การเรียนรู้เกษตรในเมืองมีโครงสร้างการบริหารงานแบบ
ครอบครัว

ด้านอัตรากำลัง(Staffing) จากการศึกษาพบว่า ศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นเครือข่ายของ
ศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่
กรุงเทพมหานคร จำนวน 3 ศูนย์ มีการมอบหมายหน้าที่กันทำอย่างชัดเจน มีการบริหารงานแบบ
ช่วยเหลือเกื้อกูลกันแบบเครือญาติ แก้ไขปัญหาและร่วมแสดงความคิดเห็นมากกว่าระบบเจ้านาย
ลูกน้อง แต่ศูนย์การเรียนรู้ลูกรีย์ ออร์แกนิกฟาร์ม มีลูกรีย์เป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียว จึง
ดำเนินการบริหารจัดการโดยใช้เครือข่ายและอาสาสมัครมาเป็นผู้ช่วยในการอบรมเป็นครั้งคราว
แต่ทั้ง 4 ศูนย์ฯ ไม่มีการสร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับบุคลากรในศูนย์ฯ เพื่อเป็นตัวแทนตัว
แทน ซึ่งอาจทำให้ศูนย์ฯ ไม่สามารถดำเนินการต่อไปหากบุคคลหลักลาออกหรือตาย

การสร้างแรงจูงใจ(Directing) จากการศึกษาพบว่า ศูนย์การเรียนรู้เกษตรในเมือง
(บ้านเจ้าชายผัก)ไม่มีเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ แต่ใช้แรงจูงใจกับตนเองที่จะทำศูนย์ คือ ความ
ต้องการในการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายเป็นธรรมชาติ เพื่อสุขภาพกายใจ สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ดี
ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic wayศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา จะมีการสร้างแรงจูงใจ
ให้กับบุคลากรโดยการส่งเสริมเพิ่มพูนความรู้โดยการส่งเจ้าหน้าที่เข้ารับการอบรม ในส่วนของ
คำตอบแทนศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้จะจ่ายเป็นคำตอบแทน สำหรับศูนย์การเรียนรู้ลูกรีย์ ออร์
แกนิกฟาร์ม สร้างแรงจูงใจในการจัดตั้งศูนย์ของตนเอง โดยการไปเรียนรู้ประสบการณ์เครือข่าย
แล้วนำมาปรับใช้กับศูนย์ของตนเอง มีการจ่ายคำตอบแทนเป็นใส่เดือนให้กับอาสาสมัครที่มา
ช่วยงานและรับซื้อใส่เดือนคืน

การประสานงาน(Coordinating) จากการศึกษาพบว่า ศูนย์การเรียนรู้ที่เป็นเครือข่าย
ของศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่
กรุงเทพมหานคร จำนวน 4 ศูนย์ฯ มีความเหมือนกันคือมีการประสานงานทั้งหน่วยงานภาครัฐ
ภาคเอกชน ประชาสังคม เครือข่ายทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และใช้เทคโนโลยีทาง
สังคมออนไลน์เป็นตัวประสานงาน เช่น Facebook

การประเมินผลความสำเร็จและความพึงพอใจ(Reporting) จากการศึกษาพบว่าศูนย์
การเรียนรู้ทั้ง 4 ศูนย์ฯ มีการประเมินผลความสำเร็จ ความพึงพอใจจากผู้มาเรียนรู้ทุกคนและเก็บ
ข้อมูลสถิติผู้มาเรียนรู้ การประเมินผลความสำเร็จของแต่ละศูนย์อยู่ในระดับดีและมีการประชุม
นำผลการประเมินและข้อบกพร่องมาคุยกัน เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาให้ดีขึ้น

ด้านงบประมาณ(Budgeting) จากการศึกษาพบว่า ศูนย์การเรียนรู้ฯ ทั้ง 4 ศูนย์ มี
ปัญหาที่คล้ายคลึงกันคือ ปัญหาด้านงบประมาณ ซึ่งแต่ละศูนย์ก็สามารถแก้ไขปัญหาและหาแหล่ง
เงินทุน ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน เช่น ศูนย์การเรียนรู้เกษตรในเมือง (บ้านเจ้าชายผัก) ใช้วิธีการ
เก็บค่าเรียนสำหรับผู้มาอบรม ศูนย์การเรียนรู้สวนบ้านคุณตา ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน
ราชการ ตั้งกล่องบริจาค และเก็บค่าเรียนสำหรับผู้มาอบรม ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic

Way ระดมทุนจากเพื่อนและชดใช้เงินคืนโดยมีกำหนดเวลา ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ และเก็บเงินค่าเรียนสำหรับผู้มาอบรม และศูนย์การเรียนรู้ลูจรีรี่ ออร์แกนิกฟาร์ม ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ค่าจำหน่ายไส้เดือน เก็บค่าเรียนจากผู้มาอบรม

จากการศึกษาข้อมูลศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรตลาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร พบว่าการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ ดังนี้

การวางแผน (Planning) มีการวางแผนด้านบุคลากร จัดคณะทำงานศูนย์การเรียนรู้ จัดทำหลักสูตรศูนย์การเรียนรู้ฯ ด้านวัสดุอุปกรณ์ สถานที่ ด้านงบประมาณ ด้านการจัดการ

การจัดโครงสร้าง (Organizing) มีการจัดโครงสร้างองค์กรแบบหน่วยงานราชการ เป็นรูปแบบที่เป็นทางการ มีสายบังคับบัญชาตามลำดับชั้น เป็นการดำเนินงานเพื่อการบริหารและสนองความต้องการของประชาชนมากกว่าดำเนินการเชิงธุรกิจ โครงสร้างด้านกายภาพ มีการจัดพื้นที่แบ่งเป็นสัดส่วนในการทำแปลงผักปลอดสารพิษ ห้องอบรมที่เปิดโล่งไม่มีผนังกัน เป็นธรรมชาติ สื่อการเรียนการสอน เรียนรู้จากของจริง มีคู่มือการเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์ที่เป็นเทคโนโลยี เช่น การสื่อสารทางออนไลน์ เฟสบุค

การจัดอัตรากำลัง (Staffing) มีการมอบหมายหน้าที่เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน ด้วยลายลักษณ์อักษรแต่การทำงานของบุคลากร เป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากกว่าปฏิบัติตามคำสั่ง ทำด้วยใจรัก ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติร่วมคิดร่วมแก้ไขปัญหา แสดงความคิดเห็นกันไม่มีการสร้างบุคลากรเพื่อทดแทนบุคลากรหลักที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน (ตัวตายตัวแทน)

การสร้างแรงจูงใจ (Directing) มีการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากร โดยการเพิ่มพูนความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ โดยการส่งเข้าอบรมและศึกษาดูงาน ประเมินผลความพึงพอใจของผู้มาเรียนรู้จากสถิติผู้มาเยี่ยมชม ผู้มาศึกษาดูงานและผู้เข้ารับการอบรมที่ศูนย์การเรียนรู้ ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรตลาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่และได้รับความสนใจจากผู้มาศึกษาดูงานภายในประเทศและต่างประเทศ สื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์

การประสานงาน (Coordinating) มีการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และเครือข่ายให้ความรู้และการจัดนิทรรศการ

ด้านงบประมาณ (Budgeting) ศูนย์การเรียนรู้ฯ ไม่มีงบประมาณในการดำเนินการ เช่น จัดซื้อเมล็ดพันธุ์ ระดมทุนจากการจำหน่ายผลผลิตเพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการจัดซื้อเมล็ดพันธุ์ วัสดุอุปกรณ์ในการจัดทำแปลงและการสาธิตงบประมาณจากกรุงเทพมหานคร ได้รับจัดสรรสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น พัดลมเพดาน แก้ว อี โตะ

อภิปรายผล

สำหรับการอภิปรายผลการศึกษา สามารถแบ่งได้ ดังนี้

1. การจัดการ จากผลการศึกษาพบว่า ภาพโดยรวมของการจัดการศูนย์การเรียนรู้เป็นการนำทรัพยากรบุคคล งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ที่มีในศูนย์การเรียนรู้ของตนเอง และประสานหา

งบประมาณ วิทยากรหรืออาสาสมัคร และวัสดุอุปกรณ์ จากภายนอกศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้สอดคล้องกับ สมคิด บางโม(2558,น.59) ได้กล่าวถึงความหมายของการจัดการคือศิลปะในการใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ ขององค์กร และนอกองค์กร เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

2. กระบวนการบริหารจัดการ จากการศึกษาพบว่าภาพโดยรวมของศูนย์การเรียนรู้ในแต่ละศูนย์ส่วนมากจะใช้กระบวนการจัดการโดยการวางแผน มีโครงสร้างองค์กรทั้งในระบบการบริหารรูปแบบราชการ แบบคณะกรรมการ แบบครอบครัว และแบบเจ้าของเพียงผู้เดียว มีการมอบหมายหน้าที่บุคลากรอย่างชัดเจน ผู้บริหารจะแนะนำ แก้ไขปัญหา ร่วมคิดและให้เจ้าหน้าที่ร่วมแสดงความคิดเห็น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างแรงจูงใจให้กับผู้ปฏิบัติงานทั้งเป็นคำตอบแทน และส่งเสริมการอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ มีการประสานงานในการทำงานกับหน่วยงานภายใน และภายนอกองค์กร มีการรายงานประเมินผลและนำผลมาแก้ไขปรับปรุงร่วมกัน ด้านงบประมาณมีการดำเนินการตั้งแต่จัดหางบประมาณ แหล่งเงินทุน การตลาด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการบริหารจัดการของ สมคิด บางโม 2558, น.70 – 71 ได้เสนอแนะการจัดการหน่วยงานด้วยกระบวนการบริหาร(POSDCoRB) 7 ประการ ดังนี้

P = Planning หมายถึงการจัดวางโครงการและแผนปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้าว่าจะต้องทำอะไรบ้างและทำอย่างไร เพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

O = Organizing หมายถึงการจัดหน่วยงาน การกำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน การแบ่งส่วนงาน การจัดสายงานตำแหน่งต่างๆ การกำหนดหน้าที่ให้ชัดเจน

S = Staffing หมายถึงการจัดตัวบุคคล เป็นการบริหารงานด้านบุคลากรอันได้แก่ การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนาบุคลากร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี การประเมินผลการทำงาน และการให้พ้นจากตำแหน่ง

D = Directing หมายถึงการอำนวยการ นับตั้งแต่การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการ การควบคุมบังคับบัญชา และการควบคุมการปฏิบัติงาน

Co = Coordinating หมายถึงการประสานงาน ประสานกิจการด้านต่างๆของหน่วยงานให้เกิดความร่วมมือเพื่อดำเนินไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

R = Reporting หมายถึงการรายงานผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานให้แก่ผู้บริหารและสมาชิกของหน่วยงานได้รับทราบความเคลื่อนไหวของการดำเนินงานว่าก้าวหน้าไปเพียงใด

B = Budgeting หมายถึงการงบประมาณ การจัดหางบประมาณ บัญชีการใช้จ่ายเงิน การควบคุมและตรวจสอบด้านการเงิน

3. ศูนย์การเรียนรู้ จากการศึกษาพบว่าศูนย์การเรียนรู้สามารถบริหารจัดการได้หลายรูปแบบและมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ควรจัดกิจกรรมหลากหลายและมีความยืดหยุ่นให้ผู้เรียน และควรมีทีมงานที่รับผิดชอบกับงานที่เกี่ยวข้องกับศูนย์โดยตรง เน้นการนำทรัพยากร4ด้าน (บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ)มา

บริหารจัดการซึ่งบุคลากรควรมีความรู้ ความสามารถด้านการฝึกอบรม และมีแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนในรูปแบบต่างๆ ให้มีความทันสมัย เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารศูนย์การเรียนรู้ของเอกชัย เพชรอาวุธ (2550 น.25 และ น.32)

บรรณานุกรม

- จรรยา เหนียนเฉลย(2546).ศูนย์การเรียนรู้ในงานวิจัยของเอกชัย เพชรอาวุธ เรื่องการพัฒนาบทเรียนออนไลน์เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบของผู้เรียน เรื่องศูนย์การเรียนรู้ 2550 (น.25)
- ธนวัฒน์ เสนเผือก.(2552).ศูนย์การเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ไชยวาน.หนังสือพิมพ์กสิกร ปีที่ 82 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม (น.74)
- สมคิด บางโม. เทคนิคการฝึกอบรมและการประชุม. (2553). พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : บริษัทวิทยาพัฒนา จำกัด.
- เอกชัย เพชรอาวุธ.(2550).การพัฒนาบทเรียนออนไลน์เพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบของผู้เรียน เรื่องศูนย์การเรียนรู้วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาครุศาสตร์เทคโนโลยี,มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.